

צפונות

פרשת קרח
תשפ"ג
גליון פ"א

צפונות ועיונים על עניני הפרשה והמועדים
יו"ל ע"י בני החבורה דקהילת אשי ישראל

זיהוי התכלת [מאמר טיוטא]

הגאון רבי אפרים אריאל בוקוולד שליט"א

התכלת הפופולארית כיום מופקת מחלזון ממשפחת ה"מורקס", "מורקס קהה הקוצים". הראשון להציע חלזון זה כאפשרות כמקור ה"תכלת" של התורה, הוא הרב הרצוג ז"ל. אמנם הוא דחה הצעה זו משני טעמים: (א) אינו תואם לסימני חלזון התכלת שמסרו לנו חז"ל בגמרא מס' מנחות (דף קד.) ובברייתא מס' ציצית (פ"א ה"י): "תר חלזון זה גופו דומה לים [לרקיע (הנוסחה מס' ציצית)] ובריתו דומה לדג ועולה אחד לשבעים שנה [לשבע שנים (מס' ציצית)] ובדמו צובעין תכלת לפיכך דמיו יקרים. וכן לא תואם למבואר ברמב"ם (הל' ציצית פ"ב ה"ב) "מביאין דם חלזון. והוא דג שדומה עינו לעין התכלת ודמו שחור כדיו... ונותנין בו הצמר עד שיעשה כעין רקיע וזו היא התכלת של ציצית." (ב) הצבע שמפיק הוא סגול ולא כחול כפי שמתואר התכלת בחז"ל.

והנה בשנת תשמ"ה, גילה פרופ' אוטו אלסנר ממכון שינקר [מכון ישראלי המתמחה בטקסטיל], שיטה להפיק צבע כחול מחלזון הארגמן קהה הקוצים, ע"י חשיפה לשמש בעת הצביעה [בעת "חזיון"]. תגלית זו פתחה את תנועת ה"תכלת" של זמנינו, שבה יישבו את הדחיה השניה של הרב הרצוג.

לדחיה הראשונה של הרב הרצוג שלא תואם לתיאור חז"ל, הציגו דחקים שונים ליישב, ואכמ"ל. אכן לענין הברייתא המפורשת של מס' ציצית "גופו דומה לרקיע" אין להם שום ישוב אף בדוחק, אלא נתלים בכת"י אחד של מס' ציצית, שם אין המילים "גופו דומה לרקיע", וטוענים שבנוסחאות יש הוספת מילים בטעות (טעות בלתי מוסברת). וכן לתיאור הרמב"ם. והוא דג שדומה עינו לעין התכלת ודמו שחור כדיו", לא מצאו להשיב אלא טענה שהרמב"ם לא ראה בעצמו את חלזון התכלת.

עוד הביאו סמך לזיהויים מגזירת מלכות הביזנטית, שהמפיק צבע מחלזוני המורקס ["פורפורה"] ללא אישור המלכות, דמו בראשו. בלשון הגזירה נזכרים שני צבעים המופקים מחלזונות אלו, אחד מהם "היקנתום" כמו המילה המופיעה ב"תרגום שבעים" כתרגום של "תכלת". [אכן יש מומחים הטוענים שאף צבע זה הוא גוון אחר של סגול, ולא כצבע הרקיע]. עוד טענו סמך שחלזון זה מצוי בחוף שבט זבולון. [והסתירו את האמת שכמו כן חלזון זה מצוי בכל חופי הים התיכון, ועוד ימים בעולם].

דחיית מרן הגרי"ש אלישיב

קובץ תשובות הרב אלישיב חלק א סימן ב

אכן ד"ז כבר ה' לעולמים... ואנחנו לא נדע אם לא כעבור שנים יבואו אחרים ויבטלו גם דבריהם...

והגאון מקוטנא בספרו ישועות מלכו ב' "כבר הוחזק אצל ישראל זה יותר מאלף שנה שנגזר התכלת, ופשוט לשון הספרי פ' ברכה ומדרשו של האריז"ל מסכים לזה שאין תכלת אלא בזמן ביהמ"ק".

ואכן לא עברו הרבה שנים מאז תגלית הנ"ל, ופורסמו במאמרים מדעיים הוכחות שחשיפה לשמש בשעת הצביעה אינה מפיקה את התכלת עפ"י התורה. המפרסמים הם מדענים מומחים בטקסטיל ובכימיה, פרופ' צבי קורן ("הפקת תכלת וארגמן", קטלוג "אל עומק התכלת", מוזיאון ארצות המקרא, ירושלים, שנת 2018, עמ' 97-86; "תכלת", Tradition, 54.1 2022, עמ' 66-72), וד"ר ישראל זיידמן ("צבע התכלת התנכ"י, A הנמוסם 2008 (DHA21):

(א) הפירכה הפשוטה - הרי הוא חומר "קלא אילן"

החשיפה לשמש [בשעת הצביעה] איננה מסלקת את האדום מתוך החומר הטבעי המפיק סגול [כפי שיש טוענים]. אלא היא משחיתה את החומר המולקולארי הטבעי של החלזון והופכו לחומר אחר, חומר "אינדיגו". "אינדיגו" הוא החומר של "קלא אילן", כמבואר בערוך. התכלת ע"י חשיפה לשמש שזה בדיוק בהרכבו הכימי (המולקולארי) לקלא אילן. וכיון שהחומרים שווים, מוכרח שגם תכונותיהם שוות. והרי לתכלת של חז"ל היתה בדיקה: "רב יצחק בריה דרב יהודה בדיק ליה מייתי מגביא גילא ומיא דשביליתא ומימי רגלים בן מ' יום ותרי לה בגווייהו מאורתא ועד לצפרא איפרד חזותיה פסולה לא איפרד חזותיה כשרה" (מנחות מג-מג:).

פירכה זו טוען היום ד"ר ישראל זיידמן [שהיה בעבר אחד ממובילי תנועת התכלת החדשה], ואיתו פרופ' צבי קורן, שניהם כימאים מומחים [בצביעת טקסטיל בפרט]. גם כן ממכון שינקר.

המשך בעמ' ג'

שבעת ימי המשתה אם הם מדאורייתא או מדרבנן

מרן הגאב"ד הגאון רבי מרדכי גרוס שליט"א

ברעותא דלכא, ובדעתא דשמחתא, כהודאה לבוא כל עלמין, הנני מוסר דברי תורה אלו למערכת 'צפונות', שע"י הקהילה המפוארת הנעלה 'אשי ישראל', לכבוד שבת עלייתו לתורה דנכדי המופלג ומופלא בהשפעת שב"ק דבוי העמדת כנס"י כביכול כב"ז דקוב"ה, ומיני השפעתה לנישואין דימים שלאחר, דתהא במזלא טבא עילאה דכתה, לדורות ישרים ומבורכים העושים רצון קונם, עדי ביאת גוא"צ.

המקור לשבעת ימי המשתה. רש"י עה"פ "מלא שבע זאת" שנאמר אצל יעקב אבינו (בראשית כ"ז) כתב, דהמכוון הוא לשבעת ימי המשתה. והרמב"ן (שם פס' כא) הקשה, הרי שבעת ימי המשתה תקנת משה רבינו היא, כמבואר בירושלמי כתובות פ"א ה"א. ואפשר לומר, שיעקב אבינו קיים כן אדעתא דנפשיה, ומשה רבינו קבעו לחוק לבני ישראל. בפני משה על הירושלמי כתובות פ"א ה"א כתב, שאין הכוונה שהיא תקנה של משה רבינו, ואכן הוא נלמד מקרא דכתיב "מלא שבע זאת", ומה שאמר בירושלמי דמשה 'התקין', היינו שיש לזה רמז מן הכתוב בתורה שניתנה למשה מפי הגבורה. ובספר רביד הזהב (טריוויזש ראב"ד ווילנא) בראשית כ"ט כב, ביאר לשון 'תקנה' שהוא בירושלמי, אף שיש לו סמוכין מהתורה, משום שכל שלא נכתב בתורה בלשון ציווי, רק כמנהג, קרי ליה תקנה.

אם הוא מדאורייתא או מדרבנן. בכלי חמדה פרשת דברים אות ה, כתב לדייק מהרמב"ם בסה"מ שורש א, שתקנת משה רבינו עצמו דין תורה היא, ורק מה שתיקנו נביאים שאחר משה רבינו, יש לו דין דרבנן. ובשו"ת באר יצחק או"ח ס"ס כג בהג"ה, הוכיח בתחילה כן מהא דאיתא בברכות מח ב, שמשה 'התקין' לישראל ברכת הזן, אף שהיא מן התורה, וכתב לדחות, עפ"י מש"כ הכס"מ פ"ב מברכות ה"א משמיה דהרמב"ן הרשב"א והרא"ש, דרק את מטבע נוסח הברכה תיקן משה. הפנ"י בקונטרס אחרון פ"ק כתובות אות ה, כתב להוכיח שהוא דאורייתא, מהא שפסרו חתן בשבעת ימי המשתה מלהראות נגעי לכהן, וילפינן לה במו"ק ז ב מקרא דכתיב "וביום הראות" (ויקרא יג יד), יש יום שאי אתה רואה. אכן ביד דוד מו"ק שם דחה הראיה, ד"ל שאף שהדרשה היא דרשה גמורה, מ"מ לענין חתן ורגל היא אסמכתא, והיינו דילפינן מקרא "ביום הראות", שיש ביד חכמים לדחות, שלא יצטרכו להראות תיכף באותו היום, וחכמים אוקמינהו בשמחה של מצוה כרגל וחתן, אף שאין חיוב השמחה מהתורה. ויש שהעירו מהא דאיתא בכתובות ז א, 'תיקנו חכמים שיהיה שמח עמה, שלא יהא הולך למלאכתו אלא אוכל ושותה ושמח', דחזינן שהוא דרבנן מתקנת חכמים. ועי' להלן יישוב לזה.

הרא"ש פ"ק כתובות ס' ה, הביא דעת הרמ"ה, שביום ראשון השמחה בו היא מהתורה, שנאמר "ביום חתונתו וביום שמחת לבו" (שיר השירים ג יא), ובשאר הימים היא מתקנת חכמים. וכ"ה בתלמודי רבינו יונה כתובות ד א. ובשו"ת משכנות יעקב יו"ד ס' עה, הוכיח שיום הראשון הוא מהתורה, מדדרישין במו"ק ח ב, לקרא "ושמחת בחגך" (דברים טז יד), 'בחגך' ולא באשתך, שאין נושאים נשים במועד, ודרשה גמורה היא כדכתבו התוס' שם. ועי' פני" כתובות קו"א אות ח. אכן בקרבן העדה על הירושלמי שם, ובשו"ת משכנות יעקב שם כתבו, שחיוב שמחה כל הימים זה מהתורה. וכ"ה בביאור הגר"א או"ח ס' תרמ סעי' ו, שסעודת שבע ברכות היא מהתורה.

ומאידך, הרמב"ן בהשגות לסה"מ בשרשי המצוות שורש ב כתב, שגם דבר שהוא מתקנת משה רבינו, אינו אלא מדרבנן. וברמב"ן עה"ת כתב, דהא שלומדים מלבן, שאין מערבין שמחה בשמחה, הוא רק סמך בעלמא. ובשו"ת מהר"ם שיק אהע"ז ס' פט, כתב עפ"י דברי הרמב"ן, שה"ה ששבעת ימי המשתה הם רק דרבנן. וכן דעת הרא"ש פ"ק כתובות ס"ה, ועי' ט"ז יו"ד ס' שמב סק"א. וכ"ה בשו"ת דברי מלכאל ח"א ס' סט [ד"ה] ועפ"י נראה ליישב] שכתב, דודאי אי"ז מהתורה, אלא מדרבנן מדברי קבלה, וכמובא בירושלמי שם. וכ"ה בשו"ת כת"ס או"ח ס' קלט, דהוי מדברי קבלה.

בדעת הרמב"ם. הרמב"ם פ"י מאישות ה"ב כתב, ששבעת ימי שמחה תקנת חכמים הם. והקשה בספר ישועות דוד ח"ד ס' ה, מהא שכתב הרמב"ם בריש פ"א משמחות, שהוא תקנת משה רבינו. וכבר העיר בזה בצפנת פענח שם. ואולי י"ל, עפ"י דברי מרן הגרי"ז, המבואר בחידושי רבי שמואל כתובות ס' ח, דבחיובי שמחת חתן איכא ב' דינים, האחד במה שחל עליו חלות רגל שבעה ימים, ולחייב לשמוח בעצמו בימים אלו. והשני, שחייב לשמוח עמה שבעה ימים. ומעתה י"ל, דמש"כ הרמב"ם שהוא מתקנת

המשך בעמ' ג'

לזכות החתן הרב צדוק ב"ר שמואל שמעלקא
והכלה בלומה ב"ר פנחס מרדכי
גרוס

יהא רעוא שיעלה הזיווג יפה
ויזכו לבנות בית נאמן בישראל

“וישמע משה ויפול על פניו” [טז ד]

פרש"י 'משל לבן מלך שסרח על אביו ופיס עליו אוהבו פעם ושתיים ושלוש, כשסרח רביעית נתרשלו ידי האוהב'.

וצ"ע הלא כבר בחטא המרגלים שהיה קודם מפורש 'וינסו אותי זה עשר פעמים', ומאי טעמא הכא כתיב רק ארבע פעמים.

[הרב יעקב ישראל שניידר]

“המעט כי העליטנו מארץ זבת חלב ודבש” [טז יג]

יש לברר היכן מצינו גבי מצרים שהיתה ארץ זבת חלב ודבש, הא רק גבי ארץ ישראל מצינו כן, שכך אמרו המרגלים, וכן בעוד מקומות בתורה.

[הרב מיכאל אונגר]

“ויקהל עליהם קרח את כל העדה” [טז יט]

פרש"י 'בדברי ליצנות, כל הלילה ההוא הלך אצל השבטים ופתה אותם, כסבורין אתם שעלי לבדי אני מקפיד, איני מקפיד אלא בשביל כלכם, אלו באין ונוטלין כל הגדולות, לו המלכות ולאחיו הכהונה, עד שנתפתו כלם'.

ויל"ע דאי נתפתו כולם א"כ מה הטענה לאחמ"כ (שם כב) 'האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף'.

[הרב יעקב ישראל שניידר]

“ויקם משה וילך את דתן ואבירם” [טז כה]

קשה טובא מדוע משה רבינו הלך לדתן ואבירם ולא הלך לקרח עצמו, שהרי עיקר המחלוקת נעשה ע"י קרח ולא ע"י דתן ואבירם, שהיו הם רק מעוררי המחלוקת, ומופיע הדבר מספר פעמים שמשה רבינו הלך לדתן ואבירם ולא לקרח.

[הרב אשר פורמן]

“ואם בריאה יבראה ה' ופצתה האדמה את פיה” [טז ל]

פרש"י 'להמית אותם במיתה של מת בה אדם עד הנה, ומה היא הבריאה, ופצתה האדמה את פיה ותבלעם, אז וידעתם כי נאצו הם לה' וכו'. ורבותינו פירשו אם בריאה - פה לארץ מששת ימי בראשית מוטב, ואם לאו יבראה'.

ויש לתמוה מהו 'אם בריאה פה לארץ מששת ימי בראשית', והלא מתניתין היא באבות (פ"ה מ"ו) 'עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות, ואלו הן פי הארץ' וכו'. וכי שייך לומר שמשה רבינו מוסר התורה לא היה יודע בריאה זו שכבר נבראה, והלא אפילו מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש נאמר למשה מסיני וק"ו מתני' דאבות.

[הרב יעקב ישראל שניידר]

“ויעמוד בין המתים ובין החיים” [יז ג]

פירש"י 'אחז את המלאך והעמידו על כרחו, אמר לו המלאך הנח לי לעשות שליחותי' וכו'. ושמעתי להקשות חדא, הלא פירש"י לעיל שהיה זה רז שגילה לו מלאך המוות בעצמו, וא"כ איך רוצה כעת למנוע את מה שהוא עצמו הביא כסגולה למגיפה.

ועוד קשה, איך מלאך המוות הביא לו דבר שהוא נגד מלאכתו.

[הרב ישראל מאיר הלוי אייזנטל]

“ויולנו כל עדת בני ממחרת על משה ועל אהרן לאמר אתם המיתם את עם ה'” [יז ו]

כתב הח"ח (שמירת הלשון ח"ב כ) לבאר מדוע לא הספיק המעיל תכלת לכפר על חטא לשה"ר שאמרו קרח ועדתו על משה ואהרן (עי' ערכין טז), והיה צריך גם לקטורת, וז"ל: 'והא דלא סגי ליה הכפרה במעיל שהיה לבוש בו אהרן הכהן, אפשר משום דהלשה"ר היה על אהרן גופא, כדכתיב בקרא, לא אפשר להחכות ע"י מעילו, עכ"ל. ויש לבארו טפי מדוע ומניין שאין מועיל המעיל בכה"ג.

[הרב מאיר טעף]

קושיא עצומה | עיקר המחלוקת נעשה ע"י קרח או דתן ואבירם

“ויקה קרח בן יצהר וכו' ודתן ואבירם בני אליאב” [ריש הפרשה]

פרש"י 'בשביל שהיה שבת ראובן שרוי בחנייתם תימנה שכן לקהת ובניי החונים תימנה, נשתתפו עם קרח במחלוקתו, אוי לרשע אוי לשכינו'.

משמעות דברי רש"י הם, דכביכול היה קרח בעל המחלוקת, ואילו דתן ואבירם נתעברו במחלוקת זו של קרח משום אוי לרשע ואוי לשכנו. וקשה הלא דתן ואבירם בעצמם היו רשעים, ובכל מקום הוזכרו דתן ואבירם לרעה, שה"ה אלו שהיו שותפים בכל העשרה נסיונות.

ועוד קשה דמוכח מכמה מקומות שבעלי המחלוקת היו דתן ואבירם, דהרי כתוב 'וישלח משה לקרא לדתן ואבירם', ולא מוזכר שם קרח. וכן 'ויקם משה וילך אל דתן ואבירם', וכן בבליעה היו דתן ואבירם ולא קרח. וכן בפרשת ואתחנן מוזכר רק דתן ואבירם ולא מוזכר כלל קרח. ולכאורה נסתר ממה שכ' בריש הפרשה, דכביכול בעל המחלוקת היה קרח ולא דתן ואבירם שנענשו רק משום אוי לרשע ואוי לשכינו.

ציפוי מזבח הנחושת

הרה"ג ר' אליעזר גינסברגר שליט"א

בפסוק 'את מחתות החטאים האלה בנפשתם ועשו אתם רקעי פחים צפוי למזבח בי הקריבם לפני ה' ויקדשו ויהיו לאות לבני ישראל. ויקח אלעזר הכהן את מחתות הנחשת אשר הקריבו השרפים וירקעום צפוי למזבח'. ופרש"י 'צפוי למזבח, מזבח הנחושת'.

וצריך ביאור מה הוא 'צפוי למזבח'. ואין נראה לפרש לעשות מהם ציפוי גג על המזבח, כי למזבח הנחושת לא היה לו גג, כדאיתא ברש"י (שמות ל ג) ד"ה 'את גגו', 'זה (מזבח הזהב) היה לו גג, אבל מזבח העולה (הנחושת) לא היה לו גג, אלא ממלאים חללו אדמה בכל חנייתם', א"כ לכאורה היה נראה לפרש שהכוונה 'צפוי למזבח' שציפו ועיבו את הנחושת שהיה בארבע קירותיו. אבל החזקוני אומר עה"פ צפוי למזבח, 'עד עתה לא היה לו גג' ז"א שכעת עשו לו גג נחושת למזבח הנחושת מרקועי הפחים. וצ"ע שהרי אם תבנית המזבח היא עם גג, מדוע לכתחילה לא עשו לו גג, ואם המזבח צריך להיות בלי גג, למה הוצרכו עכשיו לעשות לו גג. מה נשתנה עכשיו מ-לפני זה.

ואולי יש להסביר זה כדלהלן. דהנה כתיב (שמות נ כב) 'ואם מזבח אבנים תעשה לי לא תבנה אתהן גזית פי חרבך הנפת עליה ותחללה' ופירש רש"י 'הא למדת שאם הנפת עליה ברזל חללת שהמזבח נברא להארץ ימיו של אדם והברזל נברא לקצר ימיו של אדם אין זה בדין שיונף המקצר על המאריך, ומבואר שאין זה ראוי שהמזבח יהיה מחומר שהניפו עליו ברזל, וכל שכן שלא ראוי שהמזבח עצמו יהיה מברזל, אלא דוקא מזבח אדמה שאף היא מכפרת כדכתיב (דברים לב מג) 'וכפר אדמתו עמו' ואיתא במדרש תהלים (מזמור פה) 'וכפר אדמתו עמו, מי מכפר על עמו אדמתו עי"ש. **אלא שכל זה היה נכון עד פרשת קרח, אבל בפרשת קרח השתנו פני הדברים, כי גם האדמה נהיית ממקצרי החיים**, שהרי 'ותפתח הארץ את פיה ותבלע אתם ואת בתיהם ואת כל האדם אשר לקרח ואת כל הרכוש. וירדו הם וכל אשר להם חיים שאלה, ותכס עליהם הארץ, ויאבדו מתוך הקהל' א"כ מכאן והלאה גם האדמה אינה ראויה שיקריבו עליה קרבנות שבאים להארץ את חיי האדם, והאדמה ממקצרי חיי האדם היא, ולכן היה צריך לעשות לו גג שמכאן ואילך לא יקריבו על האדמה אלא על גג הנחושת. וכי תימא מה העדיפות של הנחושת על הברזל, יש לומר כי בברזל כתוב (במדבר לה טז) ואם בכלי ברזל הכהו וימת רצח הוא מות יומת הרצח' וכתב שם רש"י 'ואם בכלי ברזל הכהו וכו', ובא ללמד שההורג בכל דבר צריך שיהא בו שיעור כדי להמית שנאמר בכולם 'אשר ימות בו' דמתרגמינן דהיא כמסת די ימות בה, חוץ מן הברזל, שגלוי וידוע לפני הקב"ה שהברזל ממית בכל שהוא אפי' מחס, לפיכך לא נתנה בו תורה שיעור לכתוב בו אשר ימות בו, אבל נחושת לא מצאנו בתורה שהורג בני אדם אלא אדורבא מצאנו שהחיה אותם, דכתיב (במדבר כא ט) 'ויעש משה נחש נחשת וישמהו על הנס, והיה אם נשך הנחש את איש, והביט אל נחש הנחשת וח'י'. (וא"ת אם היה לו גג איך מילאו אותו אדמה, זה לא קשה, כי יכולים לעשות קודם מבנה של אדמה לפי מדת המזבח ולהלביש עליו את המזבח. או שהגג לא היה מחובר לצדדים, אלא בכל החניות אחרי שמלאו אותו אדמה כיסו אותו בגג. ועיין עוד מה שכתבנו בספר שמות כז א).

בעומק הסוגיות | כיבוד אב

הרב מאיר טעף

“ויקה קרח וכו' ויקהלו על משה” [ריש פרשתן]

איתא במדרש (ילקוט' רמז תשנב): 'בשעה שהיו יושבין אצל קרח אביהן, רואין את משה וכובשין את פניהן בקרקע, אמרו אם נעמוד מפני משה נוהגין בזיון באבינו, וכבר נצטוונו על כבוד אב, ואם לא נעמוד כבר כתיב מפני שיבה תקום, מוטב שנעמוד מפני משה אע"פ שאנו נוהגין בזיון באבינו'.

וכתב החיד"א (פני דוד) לבאר מעיקרא מאי קסבר ולמסק' מאי, בהקדם פלוג' הראשונים, דהר"מ (פ"ו מממרים ה"א) סבר דאם אביו רשע חייב בכבודו, והטור (י"ד סי רמ) סבר דפטור, ונסתפקו בני קרח כיצד ההלכה, והכריעו לפטור.

והנה כתב תוס' (כתובות פו. ד"ה פריעת) להקשות ממאי דאיתא בב"ב (צד): דבהניח להם אביהם פרה וטלית של ריבית חייבים להחזיר משום כבוד אביהם, ואילו בכתובות (צא:) איתא דאין ב"ד כופין על מצות כיבוד אב משום שמתן שכרה בצידיה. ות' דאמנם על כבודו אין כופין אך על קלונו כופין, (ועי' בקובץ הערות יז). וכע"ז בש"ך (סי רמ סק"ב) בדעת הטור, דאע"פ שאין הבן מחויב בכבוד אביו רשע, מ"מ אסור לצערו.

ומעתה נבוא לדון אם נחלקו השיטות, דהא גם להטור אפי' שמתורת כיבוד אב נפטרו באב רשע, מ"מ מתורת קלון לא נפטרו, וכאן הא איירי בבזיון קרח.

המזיז האדיר
לביסוסה
והתפתחותה של
ק"ק
'אשי ישראל'
פרטים בעלון בשבוע
הבא בעז"ה

נציב מאור -
שבת קודש
מרח הגאב"ד שליט"א
לזכות נכדו החתן
הרב **צדוק** שליט"א
ב"ר שמואל שמעלקא
שליט"א

ה'תשפ"ה
ש"ס

ביסוד דין ערבות דישראל ערבין זה לזה ואם יתכן שצריך לוותר על חיובים שלו בשביל חבריו

הג"ר שמואל שמעלקא גרוס שליט"א

בהודאה לאדון הכל על כל הטובות והחסדים אשר גמלינו מעודי ועד היום הזה, ועתה על שזיכני להגיע לשמחת נישואי בני המופלג בתורה ויראה ובכל מדה נכונה הרב צדוק שיחי.

(א) בגמ' סוטה דף ל"ז מבואר שבנ"י קבלו ע"ע ערבות על כולם על קיום המצוות וכמבואר ברש"י פרשת נצבים שנעשו ערבים זה לזה משקבלו ע"ע את הברית בהר גריזים והר עיבל, וחרקו מרן הגרבי"ד (בפתחה לשניעורים כתובות) האם הערבות הוא רק על קבלת העונש וכמו ערב רגיל שמתחייב לשלם על ההלוואה של השני כך כולם מחוייבים בעונש על שאחד מישראל עבר על מצוות ד', או שהוא כמו ערב קבלן שנחשב כאילו שהוא עצמו קיבל את ההלוואה כיון שהלווה מחמתו כך כל אחד מחוייב לדאוג על קיום המצוות של בני"ו וממילא מחוייב בעונש מחמת שלא דאג שהמצוות יתקיימו ע"י חברו, ונפק"מ שגם אם חברו עשה תשובה ונפטר מעונש נשאר עליו עבירה שלא קיים את ערבותו מחייב לשוב בעצמו משאי"כ אם הערבות הייה רק על קבלת העונש לא צריך לשוב לאחר שהחוטא נפטר מהעונש.

ומביא הגרבי"ד בשם רבינו הגר"ח שהערבות היא על עצם החיוב, והוכחתו מהגמ' בר"ה כט' שכל הברכות כולן אע"פ שיצא מוציא וכמבואר ברש"י וכל הראשונים, שכיון שכל ישראל ערבין זה לזה בקיום המצוות לכן יכול לברך על המצוות של חבריו, מוכח שהערבות היא לא רק על העונש אלא על חיוב קיום המצוה, וכן מבואר ברא"ש פ"ג דזרכות כסוגיא של נשים בברכהמ"ז שמכיון שספק אם חייב לא יכול להוציא את האחרים ידי חובתם, ומבאר שאפי' שהאוכל כזית יכול להוציא את האוכל כדי שביעה אף שבכזית חייב רק מדרבנן כיון שהוא ערב בעבורו ועליו להצילו מן העוון, אבל אשה כיון שהיא לא בכלל ערבות ואין לה חיוב לדאוג למצוות של האיש לכן לא יכולה להוציא את האיש, מבואר בדבריו שערבות מחייב את האדם לדאוג לקיום מצוות של חבריו.

(ב) בגמ' שבת דף ד' מבואר שאם הדביק פת בתנור בשבת מותר לרדותה קודם האפייה כדי שלא יבוא לידי איסור סקילה אף שעובר על איסור דרבנן של רדיית הפת, ואע"פ"כ אם אחר הדביק פת בתנור סובר רב ששת שאסור לו לרדות כדי שאחר לא יבוא לידי איסור סקילה שאין אומרים לו לאדם חטא כדי שיזכה חברו, ובגמ' עירובין לב' **המשך בעמ' ד'**

המשך מעמ' א

מ"ן הגאב"ד הגאון רבי מרדכי גרוס שליט"א

משה רבינו, זהו על הדין שחל עליו חלות רגל שבעה ימים. אמנם החיוב שמחה שבעת ימים שצריך לשמוח עם הכלה, זה מתקנת חכמים. ועי' בריא"ז פ"א כתובות ה"א אות י שכתב, משה רבינו תיקן לישראל, לעשות כל אדם לאשתו בתולה, ז' ימי משתה, וחכמים תיקנו שחייב לשמוח עמה ז' ימים, ותרי תקנות נינהו, תקנת משה שתיקן שבעת ימי משתה, ומקורה בירושלמי שם. ותקנת חכמים לשבעת ימי משתה, ומקורה מסוגיא דכתובות ז א, כמ"ש"כ המ"מ בהל' אישות שם.

ובדרך זו י"ל, ששמחת החתן בעצמו, וסעודת שבע ברכות שהיא גם משום שמחה ידידיה, חיובה הוא מהתורה. ולא תקשי מהמבואר בגמ' שהוא תקנת חכמים, דהגמ' מיירי בשמחה שצריך לשמח את הכלה. מיהו בשו"ת חת"ס אהע"ז ח"א סי' קכב, ס"ל שהסעודה נמי היו מדרבנן, עי"ש.

וכיון שהיא מחלוקת ראשונים, אם שמחת חתן וכלה כל שבעה מדאורייתא, או שהיא מדאורייתא רק ביום הראשון, או שאינה רק מדרבנן, לכך כדי לצאת ידי חובת המצוה, יכונו שמספק הם מקיימים מ"ע מהתורה. אכן נראה, דלדעות שבשבת אין צריך כוונה בסעודה, כי העונג ממנה הוי מציאות, ה"נ י"ל דבשמחה לא בעי כוונה, דהוא דבר הקיים במציאות. ואמנם לדעות ששבעת ימי המשתה הם מתקנ"ה, הטעם שתיקנו שבעת ימים דוקא, כתב בכד הקמח ערך חתן, שנישואין הוא דוגמת בריאת העולם, וכשם שבריאת העולם היא בשבעה ימים, כך תיקנו בנישואין שבעת ימי המשתה, ובמק"א הארכנו טפי.

המשך מעמ' א | הגאון רבי אפרים אריאל בוקוולד שליט"א

יתכן מאד שהוא בכלל "מורקס" ואף בכלל "מורקס קהה הקוצים", אבל חיוני שניתן להכיר ב**חיצוניותו** שהוא מפיק צבע כחול [במעט מאד סגול] בלבד. ואכן מתארים אותו חז"ל **"גופו דומה לרקיע"**, והרי כיון שהחלזון עצמו הוא מייצר את הקנוכיה שלו, הגיוני שהחלזון המפיק באופן טבעי צבע כחול, כן יהיה הצבע בקנוכיותו. ואף שלא מצויים כמעט חלזונות כאלה היום, הרי גם בזמן חז"ל לא היו מצויים מאד אלא לעתים רחוקות [פעם בשבעים או שבע שנים].

החלזון מתניס

לאור הטענות של פרופ' קורן, יש שהשיבו שגילו שחלזון קהה הקוצים מחופי תוניסיה, הוא מפיק צבע כחול ללא חשיפה לשמש. מציאות זו היא עדיין בבדיקה ובירור יסודי. אכן הערבי שגילה להם סוד זה, טוען ש85% מהחלזונות בלבד [מחופי תוניסיה] מפיקים צבע כחול. 15% מפיקים סגול, ומודה שמראש לפני הצביעה לא ניתן לדעת איזה צבע יפיק החלזון. לפי זה, לכאוף יעלה שבצביעה בכמות גדולה, כפי שנצרך כדי לצבוע חוטים של ציצית, סביר שכלל הצבע יהיו גם החלזונות המפיקים סגול, אכן, פעם בשבעים שנה ויותר! [גם כפי שנדרש בציצית.

אמנם בס"ד, באופן המכונה "מקרי", הגיע לעיני צילום של חילזון אחד [מזן מורקס קהה הקוצים] מחוף תוניסיה, שהקנוכיה שלו צבוע בפסים **כחולים כהים**, ולא כמצוי בחלזונות קהה הקוצים המוכרים שצבע הפסים שלהם הוא אדום או חום. הסיבו לי שקנוכיה צבועה כן [כסמין שחור לנו חז"ל] אינה שגרתית ואף נדירה. אכן, פעם בשבעים שנה ויותר! [גם מי שימצא חלזון אחד בעל קנוכיה כזו, לא יוכל צבוע חוט אחד של ציצית. נצרכת כמות גדולה, ונעלמה מאיתנו המצאות שכיחה של החלזונות בסימן שמסרו חז"ל המזהה אותם כמפיקי צבע כחול.

סיכום

(א) התכלת הפופולארית היום, כבר הופרכה ע"י הרב הרצוג משום שאין בו התכונות שמצינים חז"ל: "ת"ר חלזון זהו גופו דומה לים [לרקיע] (הנוסחה מס' ציצית) [וברייתו דומה לדג ועולה אחד לשבעים שנה [לשבע שנים (מס' ציצית)]. וכן לא כפי המתואר ברמב"ם" דג שדומה עינו לעין התכלת ודמו שחור כדיו".

(ב) החומר שהציצית נצבעת בהם אינו הצבע הטבעי המופק מחלזון זה, אלא ע"י תחבולת חשיפה לשמש בשעת הצביעה - נהפך לחומר "אינדיגו", שהוא בדיוק החומר של קלא אילן. והרי מפורש בחז"ל שיש לחומר אינדיגו תכונות חומר שונה מתכלת [שהוא פחות עמיד] ועוד מבואר היטב ברמב"ם שכל עיקר מעלת התכלת שמחייבת מקורו מחלזון - הוא כח עמידתו, שאינו באינדיגו.

(ג) שיטתם בחשיפה לשמש תועיל להפוך כל צבע המופק מאיזה חלזון הראוי לצבוע בו - שיהיה חומר זה וצבע זה. לא גילו חלזון מיוחד.

(ד) נמצא במצדה אריג צמר מזמן המקדש הצבוע תכלת עמיד מאד, ובדק שאינו "אינדיגו" [ומוכח שלא נחשף לשמש בשעת הצביעה]. אלא צבע טבעי כחול המופק מהחלזון. ואע"פ שידוע שיש ממיני חלזונות קהה הקוצים המפיקים צבע כחול טבעי [ללא חשיפה לשמש], תמים המומחים [ואין להן תשובה מספקת] כיצד ידעו בזמן המקדש לזהות את החלזונות [מאות] שיפיקו את הצבע הכחול הנדרש.

(ה) יש ערבי שטוען שבחופי תוניסיה, רוב רובם של חלזונות כהה הקוצים מפיקים צבע כחול טבעי, אבל מיעוט לא, וא"א לזהות מראש איזה צבע יפיק. אכן נמצא צילום של קנוכית חלזון אחד מתוניסיה, שיש בו פסים כצבע הים והרקיע, כפי שנדרש בחז"ל, וסביר שזה סימן שכן הוא הצבע הטבעי שמפיק. אבל אין קנוכיה כזו מצויה.

(ו) מה שמציין מרן הגריש"א ז"ל בתשובתו לדרשת האר"י ז"ל שבזמן המקדש היה מצוי התכלת, ועכשיו נעלם, מיישב את את תמיחה החוקרים איך בזמן המקדש ידעו לזהות את החלזון המתאים להפיק צבע כחול [טבעי].

וכפי שטוענים המומחים הנ"ל - לא מובן למה יבזבזו אנשים את כספם להפיק צבע היקר מאד של מורקס הארגמן להטחית אותו בחשיפה לשמש להפכו לחומר אינדיגו הזול יחסית שניתן להפיקו מקלא אילן. [בגמרא (עירובין צו: "נימא אדעתא דשיפתא דגלימא עייפינהו") מפורש שהיו צובעים בזמנם בתכלת **כשר** אף את מעילים של חולין].

חשוב לציין שהמילה "תכלת" בפרשת ציצית הוא שם של **צבע** מסויים, ואין בשמו זכר של חלזון מסויים [אין החלזון שממנו מפיקים את התכלת מקביל ל"אתרוג" שהוא הפרי שמצייתת התורה (פרי עץ הדור). אלא כפי שמגדיר הרמב"ם בלשון הזהב (הל' ציצית פ"ב ה"א): "והתכלת האמורה בציצית צריך שתהיה צביעתה צביעה ידועה שעומדת ביופיה ולא תשתנה וכל שלא נצבע באותה צביעה פסול לציצית אע"פ שהוא כעין הרקיע, כגון שצבעו באסטיס... או בשאר המשחירים". "אסטיס" מתרגם הרמב"ם (פיה"מ שביעית פ"ז מ"א) "נילג" בערבית, והרע"ב (כלאים ב, ה) מתרגמו "ניל" בערבית, "אינדיקו" בלע"ז. ואכן מהצמח הנקרא "אסטיס טינקטורה" מפיקים "אינדיגו". [ו"ניל" ו"אינדיגו" מזוהים כקלא אילן בגאונים ובערוך]. מבואר היטב ברמב"ם שכל עיקר יסוד "תכלת" בציצית הוא הצבע שתכונתו הטבעית להיות **עמיד מאד**, ואין זו תכונת הצבע "אינדיגו". אחר כך בהלכה ב, מזהה הרמב"ם את המקור של צבע עמיד זה "דס חלזון והוא דג שדומה עינו לעין התכלת וכו". ופשוט שקלא אילן הנצבע בתחבולות של זמנינו [וכמו כן התכלת החשופה לשמש שנהפך ל"אינדיגו"] לא יכול ע"י כך לציצית, כי חסר לו התכונה הטבעית של עמידות [בשיטות הצביעה המקובלות בזמן מתן תורה].

(ב) אין שום יחודיות בחילזון שהם מזהים

עוד גילה פרופ' קורן את העובדה - **שבכל חלזון בעולם המפיק צבע** [שניתן לצבוע בו בד] - החשיפה לשמש [בשעת הצביעה] משחית את הצבע הטבעי של החלזונות, והופכם לאינדיגו [צבע כחול]. אין יחודיות בחילזון קהה הקוצים משאר זני משפחת המורקס [שרק ממשפחה זו של חלזונות נמצאת התכונה של צבע המפיקים כדב]. אף החלזונות המפיקים צבע אדום, ע"י חשיפה לשמש - הכל ייהפך ל"אינדיגו" כחול, בדיוק הצבע הפופולארי היום. בשיטת חשיפת השמש - אין צורך לשום מסורת. אין יחודיות לחלזון קהה הקוצים שלטענתם דומה צורתו לצורת דג. [ועוד, הרי מבואר אברהם בן הרמב"ם "ומשום אי הכרת דג זה ע"י מסורת מדויקת, נמנעה מהמאחרים עשיית התכלת" (ספר המספיק לעובדי ה' עמ' 273)].

(ג) נתגלה בד צבוע תכלת מזמן המקדש שצבעו טבעי ולא מחומר מושחת ע"י חשיפה לשמש

כבר כתב הרב הרצוג בשם חוקר צרפתי, שבכלל הן של מורקס קהה הקוצים יש **תת זן**, שמקצת החלזונות מייצרים צבע כחול - **ללא חשיפה לשמש!** ויש המייצרים סגול. גילה פרופ' קורן שהדבר תלוי בשני חומרים [מבחינה מולקולארית] שונים הנמצאים בחומר צבע שמפיקים חלזונות המורקס. חומר טבעי אחד מפיק צבע כחול-סגול [ועי' חימום נהפך ללא שינוי מולקולארי לגוון כחול בתערובת מועטת מאד של סגול], וחומר טבעי שני מפיק צבע אדום. הצבע הסופי הוא סגול, אבל לפי עדות החוקר הצרפתי הנ"ל, יש חלזונות מהתת-זן שמפיקים רק את החומר הכחול, ועולה צבע כחול. אכן, **לא ניתן לדעת מראש איזה צבע יצא אלא לאחר הצביעה.**

והנה נמצא במצדה [תקופת בית המקדש], אריג הנצבע בצבע כחול קהה (ומעט סגול מוער) שלא דהה, ובדק פרופ' קורן בדיקות מעבדה ומצא שחומר הצבע הוא **החומר הכחול הטבעי** הנ"ל, שלא מתקיים אילו היה נחשף לשמש בשעת הצביעה. ומתפלא פרופ' קורן [וגם ד"ר יזרמין] כיצד הצליחו בימי המקדש להבחין מראש לפני הצביעה בין חלזון לחלזון, כדי להפיק צבע כחול בכמות הנדרשת לצביעת הבד הנ"ל [מאות אלפי חלזונות שכולם מפיקים חומר הכחול בלבד]. לשאלתי כיצד נזהה אנחנו את החלזון המתאים לצביעת תכלת כחול, השיב פרופ' קורן - שרק לאחר שנים רבות של מחקר יוכלו לדעת התשובה.

התשובה הפשוטה [שהחוקרים הנ"ל אינם מוכנים להעלות על דעתם] - היא כדברי האר"י ז"ל שציין הגריש"א ז"ל "ומדרשו של האר"י"ל מסכים לזה שאין תכלת אלא בזמן ביהמ"ק".

1. תופעה זו מצא במאמרים של נכרים משנת 1930, ועשה בעצמו ניסוי מעשי.

2. בימי התנאים והאמורים היה להם תכלת לציצית, אף אלו שנוולו לאחר חורבן המקדש. וע"כ צ"ל ככוונת האר"י ז"ל, שמהחורבן לא היה מצוי לכל, והיו צריכים לטרוח הרבה למצוא והלך והתמעט לפי הזמן.

3. הצבע שאנו מכנים בשם "כחול" נקרא בחז"ל בכלל השם "שחור", ומכשירו הביה"ל (סי' לג סע' ג ד"ה הרצועות) לצבוע בו את רצועות התפילין כי נקרא "שחור".

לזכות

החתן הרב **צדוק** ב"ר שמואל שמעלקא שליט"א

והכלה **בלומה** ב"ר פנחס מרדכי תחי'

נתרם ע"י אביו הג"ר **שמואל שמעלקא גרוס**

לעילוי נשמת

ר' **אליעזר** ב"ר צבי ז"ל

שינא גוטא בת טוביה אשר ע"ה

נתרם ע"י הרב **מרדכי ישראל ניבן** שליט"א

לתרומות לזכות, להצלחה, לישועה ולרפואה נא לפנות בטלפון: 054-8475219

תגובות לגליון הקודם

במה שהקשו במדור 'עיון ההלכה', כיצד הניחו המקושש במשמר למ"ד שיש איסור צידה באדם. יעו"ל באבן עזרא שכתב דהיה במוצאי שבת, אמנם אפשר דאיהו מחמת קושיא אחרינא אתא, דהוה קשיא ליה לישנא 'ויקריבו' דמשמע לבי"ד, והא אין דנין בשבת.

הרב שלמה לאבנשטיין

במה שהקשו מדוע הוצרך לשנות את שמו ליהושע ולא היה די בתפילה. יעו"ל בשפת"ח שבי' ברש"י דהפסוק כאן לא איירי כלל בקריאת שם, אלא 'ויקרא' לשון תפילה - ויתפלל, 'להושע' - על הושע, דהיינו כאילו כתוב 'ויתפלל על הושע'. וכבר נכתב דשם יהושע מופיע כבר בפרשיות קודמות.

במה שהקשו על מה שהשיבו המרגלים ש'הערים בצורות גדולות מאד', וזאת למרות שהיו אנשים חזקים, נגד משמעות שאלתם 'הבמחנים אם במבצרים'. יעו"ל בכלי יקר פסוק יח ובאוה"ח פסוק כח שהק' כן.

במה שהקשו מדוע בסדום היה צריך י' בני אדם, ולא היה מספיק אחד כמו שהוזכר על יושבי הארץ. צ"ל דהכל לפי גודל החטאים.

במה שהקשו שלא השיבו על מה ששאלו 'אם יש בהם אדם כשר שמגן עליהם כעץ'. יעו"ל עה"פ (יד טו) 'סר צילם מעליהם', שבי' רש"י שכשרים שבהם מתו כאיוב, ובזאת היתה התשובה.

במה שהקשו על פירש"י 'היש בה עץ אם אין' - אם יש בה אדם שמגן על דורו, שהוא ענין רוחני ולא גשמי כהשאר. י"ל דפשיטא דגם ענין רוחני יכול לגרום להפסד במלחמה.

במה שהקשו שאם כלב לבדו הלך להשתטח על קברי אבות, למה הזכיר הכתוב 'ושם אחימן' וכו', וכן 'וחברון שבע שנים נבנתה' וכו', שמשמע שבא הכתוב לספר מה ראו שם המרגלים. יעו"ל בכ"ז ברשב"ם על אתר.

במה שהקשו מדוע נקט לשון מליצה 'וישחטם במדבר', וכן מדוע נכתב 'ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת' והוזכר רק כלב ולא יהושע, יעו"ל בכ"ז באוה"ח.

במה שהקשו ההבדל בין המקושש שנדרש גנותן של ישראל, שלא שמרו אלא שבת ראשונה ושניה חילול, אפי שהיה רק חוטא אחד, ואילו במקרא ד'שלושית בת דברי', דרשו שבחן של ישראל שפרסמה הכתוב לזו, לומר שהיא לבדה היתה. נ"ל דכל הגנות במקושש הוא במה שמיד בשבת שניה חילול, וזה גנאי העובדה שכל כלל"י שמר רק שבת אחת, משא"כ בשלושית בת דברי, שהיה אחרי ימים רבים, ובזה שבח לישראל שגם אחרי ימים רבים רק אחת קלקלה.

במה שהקשו בעיון ההלכה היאך הניחו המקושש במשמר, הא הוי צידה לחד מ"ד. י"ל דבמלאכת צד יש תנאי שלאדם הצד תהיה תועלת במה שיש אצלו את הדבר הניצוד, משא"כ הכא שהניחוהו במשמר עד שידעו במה נתחייב.

הרב עזריאל בוכנר

צפונות רבותינו לבית הלוי

הרב אהרן שמואל הלוי

'וישמע משה ויפל על פניו' (טז, ד)

וברש"י ויפול על פניו מפני המחלוקת, שכבר זה בידם סרוחן רביעי וכו' נתרשלו דיו, ומבואר דיש חיסרון בבקשת רחמים על סרוחן רביעי, וביאר הגר"מ הלוי על פי דברי הרמב"ם בפ"ג מהלכות תשובה שכתב, אבל ליצור תולין להן עון ראשון ושני ושלישי, שנ' על שלשה פשעי ישראל על ארבע לא אשיבנו וכשחשבין להן כ"ו מרביעי ואילך עכ"ל.

'וישלח משה לקרא לדתן ולאבירים וגו' ויאמרו לא נעלה' (טז, יב)
'העניי האנשים ההם נתקן לא נעלה' (יד)

וביאר הגר"י בזה, דמשה שלח לקרוא להם מכח שני המינויים שהיו לו, הא' ראש הסנהדרין ובתורת בית דין (כמבואר במוע"ק טז), ועוד קרא אותם מדין המלכות [וע"ז אמרו דמדן המלכות רשאי להענישם בגופם, שיקר עיניהם, ובכל זאת לא יעלו, מהגר"מ הלוי].

ועל מה שאמרו 'לא נעלה' מדן ציווי המלך אמרה תורה 'ויחר למשה מאד' דמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול.

(שיעורי רבינו משולם דוד הלוי)

לציבור שוחרי התורה

השבוע **לא** יתקיים שיעור מפי מורינו הרב שליט"א

לאור קריאת מורינו הרב שליט"א

לחיוזק בספרי החפץ חיים

לרפואת רבינו אשר הכהן בן לאה שליט"א

מתקיים שיעור מיד יום

ע"י רבני הקהילה שליט"א בקו הקהילה

תפילת רבים

לרפואת מרן ראש הישיבה שליט"א

(אשר בן לאה)

מידי ליל שישי בשעה 12:15

פרקי תהילים לחולה עם

י"ג מידות

צפונות הסבא מסלבודקא

באיסור להחזיק במחלוקת | הרב שלום בוגץ

כתוב בתוה"ק 'ויקם משה וילך אל דתן ואבירים' (טז כה), ואמרו חז"ל 'מכאן שאין מחזיקין במחלוקת, דאמר רב כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו שנאמר ולא יה' כקרח וכעדתו' (סנהדרין קי). משמע מכאן שאם משה וכו' לא היה הולך אל דתן ואבירים לנסות שוב להשפיע עליהם להסתייג מהמחלוקת, היה עובר על הלאו 'ולא יה' כקרח וכעדתו'.

הדברים האלה לכאורה תמוהים מאד. משה נהג כאן בלכתו לדתן ולאבירים מנהג חסידות שאין דוגמתה, הרי משה לא בא לריב עם דתן ואבירים, אלא הם רבו אותו בכל הזדמנות. דתן ואבירים הם אותם 'שני אנשים עבריים נעים', שאמרו למשה במצרים 'מי שמך לאיש שר ושופט עלינו הלהרגני אתה אומר כאשר הרגת את המצרי' (שמות ב), ובגללם היה משה נאלץ לברוח ממצרים (למשך עשרות שנים).

הם שפגעו במשה ואחרן בצאתם מבית פרעה ואמרו להם 'ירא ה' עליכם וישפוט אשר הבאתם את ריחנו בעיני פרעה'.

הם שכתוב עליהם בפרשת המן 'ולא שמעו אל משה ויותירו אנשים ממנו עד בוקר וכו' ויקצוף עליהם משה' (שם טז).

הם ברשעם מתחילתם ועד סופם' (מגילה יא). הם שהצו את ישראל על משה ועל אהרן בעדת קרח, ובכל זאת ניסה משה לפייס אותם בדברים שונים, ושלח במיוחד לקרוא לדתן ואבירים ואמרו 'לא נעלה המעט כי העליטנו וכו' לא ושתדיר עלינו גם השתדיר וכו' העניי האנשים ההם נתקן לא נעלה' (שם טז).

והנה הגיעו למצב של שחיתות עד שהקב"ה אמר 'הבדלו מתוך העדה הזאת ואכלה אותם כרעג', ובכל זאת התאמץ משה בתפילה על ישראל 'ויפלו על פניהם ויאמרו א' אלקי הרוחות לכל בשר האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף', וה' התרצה להם ואמר למשה 'דבר אל העדה לאמר העלו מסביב למשכן קרח דתן ואבירים', וזו היתה כבר גזירתו האחרונה של ה'.

ובכ"ז משה נהג בחסידות עליונה לפנים משורת הדין והלך לדתן ואבירים 'כסבור אולי ישאו לו פנים' ואולי 'צליח אולי' את המחלוקת ולהביא לידי שלום, אבל הם 'יצאו נציבים פתח אהליהם' - 'בקומה זקופה לחרח ולגדף'.

והנה אומרים חז"ל 'שאלו משה לא היה נוהג חסידות מופלאה זו היה בזה משום מעשה קרח ועדתו, הפלא ופלא'.

ואמנם אמרו חז"ל 'לפי שהלך משה לפתחו של דתן ואבירים זכה להציל ארבעה צדיקים מדינה של גהינום, שלשה בני קרח ואון בן פלתי' (ילקוט שטנב), כלומר כיון שעשה משה האלוי לו, בל נחשוב שלא הועיל חלילה, אלא היה למעשה זה השפעה רבה, כאמור.

והנה התוה"ק מצוה לנו לאו זה 'ולא יהיה כקרח וכעדתו', לאחר כל הירידות של הדורות, לא מוותרת התורה על הדמות האלוהית שהאדם נוצר בה ודורשת ממנו שיעמוד במדרגה שהוא ראוי לה, כשם שדורשים ממשנה רבינו ע"ה שנתרחק מכל זיק של מחלוקת ועשה כל מאמץ להביא לידי שלום.

המשך מעמ' ג'

מבואר שאם חבר אומר לע"ה צא ולקוט תאנים סובר רבי שמותר לאכלם כי ודאי שהחבר לא יאכיל טבלים לע"ה ואף שאסור לעשר שלא מן המוקף עדיף שיעשה איסורא קלילא ולא יאכל ע"ה טבלים, ומקשה תוס' סתירה בין הסוגיות שלגבי רדיית הפת מבואר שאסור להציל את חברו מאיסור סקילה ע"י שהוא יעבור על איסור דרבנן ולגבי מעשרות מבואר שמותר לו לעבור איסור דרבנן שלא מן המוקף כדי שחבירו לא יעבור איסור דאורייתא של אכילת טבל, ומיישב תוס' בתירוצו הראשון שבאמת אסור לעבור איסור קל בשביל חברו שלא יעבור איסור חמור, וכל ההיתר לחבר לעשר שלא מן המוקף כיון שהוא נתן לע"ה את הפירות ממילא בא להציל עצמו מאיסור לפני עור ולא רק את חברו אבל באופן שבא להציל את חברו אסור לו לעבור איסור קל.

ומקשה תוס' מהגמ' בפסחים שמותר לכהן לעבור על עשה דהשלמה בשביל מחוסר כפורים שיקיים מצות פסח שיש בה חר, מבואר שמותר לעבור חטא קל לא רק כדי להציל מאיסור חמור אלא אפי' כדי שיוכל לקיים מצוה חמורה מהחטא, וכן מהדין שמותר לחבירו לחתוך את יבלת הכהן בשיניו שהוא איסור קל דרבנן כדי שהכהן יוכל להקריב קרבן, ולכן מיישב ר"י שודאי מותר לעבור איסור קל כדי לזכות את חברו במצוה חמורה וק"ו להצילו מאיסור חמור, וכל האיסור לרדות את הפת כדי להציל את חברו מאיסור סקילה כי חברו פשע בהדבקת הפת בתנור ולכן אסור לו לחטוא כדי להצילו מפשיעתו.

ג' ויסוד ההיתר הוא שכיון שמחוייב מדן ערבות לדאוג שחבירו יקיים את המצוה ממילא אין נפק"מ אם בא להציל עצמו מחטא או את חברו שהרי מוטל עליו החיוב להציל חברו מחטא ולדאוג שיקיים המצוה ורק כשחבירו פשע ל"צ להצילו, ומה"ט פוסקים המג"א והח"א בס' תרנ"ה שאם חברו לא קנה לולב בפשיעה מערב יו"ט אסור לחבירו לומר לעכו"ם להביא לולב מחוץ לתחום כיון שלא אומרים לאדם חטא באיסור דרבנן כדי שחבירו יקיים מצוה דאורייתא כשחבירו פשע בקיום המצוה, ומקשה שם השע"צ שמה אכפ"ל שחבירו פשע הרי מדן ערבות מחוייב שחבירו יקיים את המצוות ממילא כמו שמחוייב בעצמו ליטול לולב כך מחוייב בעצמו שחבירו יקיים נטילת לולב וא"כ למה נפטר מחיוב כשחבירו גרם להכנס למצב שיצטרכו לעבור איסור קל הרי עכשיו הוא חיוב שמוטל עליו ונשאר בצ"ע.

ולדעת תוס' בתירוצו הראשון שאסור לעבור איסור קל כדי שחבירו יציל מאיסור חמור וכל ההיתר חבר לעשר שלא מן המוקף כדי להציל עצמו מאיסור לפני עור, מיישבים הראשונים קושיית תוס' שהסיבה שמותר לחבירו לחתוך יבלת בשיניו כדי שהכהן יעבוד מחמת שאין שבות במקדש, והסיבה שהכהן עובר על עשה דהשלמה כדי שהמחוסר כפורים יקריב ויאכל קרבן פסח תירצו שכיון שזה עשה שיש בו כרת נחשב למצוה רבה שבשבילו מותר לחבירו לעבור על עשה דהשלמה ויש הרבה להאריך בזה.

בהדא גדולה לבואר עולמים על שזכנו להמנות על ציבור בני התורה המוסרים נפשם ומאודם לה' ולתורתו, והצועדים בדרך המסורה בלבתי נטות ימין ושמאל. ועל שזיכני להמנות בין חברי הקהילה המפוארת "אשי ישראל". ובהודאה מעומקא דלאב להגאונים המסורים בכל ליבם ונפשם להעמדת קהילתנו הקדושה ברוח ובגשם באופן שבלתי ינתן לתיאור המחנכים הגאון רבי שמואל בנימין כהן שליט"א והגאון רבי משה מרדכי ישראלזון שליט"א, והגאון רבי יעקב ישראל שניידר שליט"א, ובפרט על היוזמה המבורכת יחד עם הגאון רבי מאיר טעפ שליט"א, שמציצים לאור מידי שבוע את העלון השבועי "צפונות" מחידושי בני קהילתנו, הקב"ה ישלם להם כגמולם ויזכו לרוב שפע שמחה אושר ונחת עד בלי די במלוי כל משאלות לבם לטובה.

טנא מלא ברכות נשגר בזאת קמיה ידידינו חברי קהילתנו הק' לרגל השמחה השרויה במעונם:

הגאון רבי **בנימין בירנבוים** שליט"א ומשפ' לרגל נישואי הנכדה תחי'

הגאון רבי **יעקב שאג** שליט"א ומשפ' לרגל נישואי הנכדה תחי'

הגאון רבי **מאיר סגל** שליט"א ומשפ' לרגל נישואי בתו תחי'

הגר"ר **שמואל שמעלקא גרוס** ומשפ' לרגל נישואי הבן נ"י

הגר"ר **יצחק ברוך קליין** שליט"א ומשפ'

לרגל הולדת הנכדה תחי' בת לידידינו הרב **משה חיים** שליט"א

לשליחת חומר לגליון או תגובות

פסק: 039578855 | או במייל: gmail.com@7177790